

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0530098 Mängsholm*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget "Skyddad natur". Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på "kartverktyget skyddad natur". I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Maria Johansson

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0530098 Mångsholm

Kommun: Vårgårda

Områdets totala areal: 38,8 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2018-04-23

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-06-13

Markägarförhållanden:

Ägs av flera privata markägare.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6230 - Stagg-gräsmarker

6270 - Silikatgräsmarker

6410 - Fuktängar

9070 - Trädklädd betesmark

Bevarandesyfte

Det överordnande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att behålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter omfattas av EU:s fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. För det här Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Det främsta syftet är att bevara ett område med trädklädd betesmark (9070). Här finns även silikatgräsmarker (6270) och stagg-gräsmarker (6230).

Motivering: Ekharar som är naturtypen 9070, trädklädd betesmark. Här påträffas också naturtyperna 6270, silikatgräsmarker och 6230, stagg-gräsmarker. Ekhararna vid Mångsholm är bland de största och vackraste i länet. Det finns många grova ekar, som är utpekade som skyddsvärda träd.

Prioriterade åtgärder: Årligt bete. Området bör omfattas av åtagandeplan för betesmarker med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

Beskrivning av området

Området består av en stor trädbärande betesmark som domineras av gamla ekar. Enligt inventeringen av skyddsvärda träd så finns 49 skyddsvärda ekar i Natura 2000-området och det utgör en värdekärna för skyddsvärda träd. Området är ganska kuperat och berget går i dagen på flera ställen. Fältskiktet är bitvis artrikt. Marken har varit betesmark sedan början av 1800-talet och var innan dess, åtminstone sedan 1600-talet och framåt, ek- och björkbevuxen slätteräng. Hävdkontinuiteten är därmed lång. Inom området finns ett flertal fornlämningar bl.a. en domarring, gravar och fornåkrar. Området ligger inom riksintresse för naturvård.

Vad kan påverka negativt

Området skulle kunna påverkas negativt av:

- Uteblivet bete med igenväxning som följd.
- Förändrad markanvändning i närområdet som t.ex. plantering med gran på tidigare öppen mark.
- Glapp i kontinuiteten av hagmarksträd, vilket innebär att ersättningsträd saknas när den äldre trädgenerationen dör.
- Igenväxning av närliggande områden med betesmarker.
- Eftersom naturtyperna är känsliga för näringstillförsel skulle även indirekt näringstillförsel som t.ex. läckage av näringsämnen från åkermark, stödutfodring av betesdjuren eller sambete med gödslad vall påverka negativt. Bete efter vegetationsperiodens slut och under vinterhalvåret innebär att djuren måste stödutfodras, vilket ger en näringstillförsel till fältskiktet. Vinterbete kan även ge trampsador på fältskiktet.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför endast användas vid behov.
- Faktorer som påverkar de ur naturvårdssynpunkt värdefulla träden negativt. Detta kan vara skador eller slitage på stam och rötter från t.ex. betesdjurens gnag, kraftig beskuggning, körning med tunga maskiner i området runt träden eller svampangrepp som dödar trädet snabbt. Vid hästbete kan ekarna behöva inhägnas för att skyddas mot gnag och trampsador.
- Kraftiga körskador och annat som påverkar hydrologin negativt.
- Kraftiga avverkningar i närområdet om de påverkar lokalklimatet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- Klimatförändringar som leder till förändrad konkurrenssituation där vissa arter gynnas på bekostnad av andra.

Åtgärder som skulle påverka negativt men som regleras i föreskrifterna för naturvårdsområdet:

- Avverkning av grova ekar i strid med skötselplanen.
- Plantering av barrträd
- Åtgärder som skulle förstöra fältskiktet. Exempel på sådana åtgärder är grävning, schaktning, dra fram nya vägar och byggnationer av olika slag.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Det är strandskydd 100 meter vid Sæveån. Tre av ekarna är skyddade som naturminne. Hela området är naturvårdsområde. Förslag till ny skötselplan finns men den är ännu inte antagen. År

2018 har större delen av området miljöersättning för särskilda värden enligt landsbygdsprogrammet (2014 - 2020) och åtagandeplaner för skötseln av området är knuten till ersättningen. Betesmarkerna i området bör även fortsättningsvis omfattas av åtagandeplan för betesmarker med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

För att gynnsam bevarandestatus ska upprätthållas krävs att området betas årligen. Naturvårdsgällringar och naturvårdsröjningar behövs i de tätare partierna. Underhållningsröjning utförs vid behov för att hålla efter igenväxningsvegetation och ohävdarter och hålla fornminnena fria från igenväxningsvegetation. De grova hagmarksträden behöver röjas fram så att de står ljusöppet. Veteranisering av ek och björk utförs vid behov. Det måste också finnas yngre ekar som tar vid när de gamla försvinner. Därför är det viktigt att även några yngre ekar sparas.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**6230 - Stagg-gräsmarker**

Areal: 0,7 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Ett litet område med stagg-gräsmark finns i de öppnare delarna, centralt i området. De typiska arterna stagg, slåttergubbe (rödlitad som sårbar), nattviol och ängsvädd förekommer enligt förslaget till ny skötselplan.

Generell beskrivning av naturtypen:

Artrika, hävdpräglade stagg-gräsmarker nedanför trädgränsen på torra - friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0 - 30%. Hävdgynnade arter ska finnas. Stagg-gräsmarkerna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden. Typiska arter: blåsuga, slåttergubbe, kattfot, ormrot, granspira, knägräs, pillerstarr, brunfläckig pärlemorfjäril, smultronvisslare, vitfläckig guldvinge m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Stagg-gräsmarker (6230) ska vara minst 0,7 ha. Regelbunden hävd med bete (ej vintertid) ska påverka området. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Stagg-gräsmarkerna ska vara öppna och krontäckningen liten. Vedartad och örtartad igenväxningsvegetation som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag bör inte förekomma. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Typiska kärlväxter ska förekomma allmänt-rikligt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet var år 2017 ogynnsamt på grund av begynnande igenväxning med en och sly.

6270 - Silikatgräsmarker

Areal: 1,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Ett litet område med silikatgräsmark finns i de öppnare delarna, centralt i området. De typiska arterna prästkraige, slåttergubbe (rödlistad som sårbar), nattviol och ängsvädd förekommer enligt förslaget till ny skötselplan och enligt länsstyrelsen uppföljning av gräsmarker i skyddade områden förekommer den typiska arten pillerstarr.

Generell beskrivning av naturtypen:

Artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra till friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0 - 30%. Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden. Typiska arter är blåsuga, slåttergubbe, darrgräs, jungfrulin, slät dyngbagge (m.fl. dyngbaggsarter), ängspärlemorfjäril, smultronvisslare, slåttergräsfjäril m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Silikatgräsmarker (6230) ska vara minst 1,8 ha. Regelbunden hävd med bete (ej vintertid) ska påverka området. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Silikatgräsmarkerna ska vara öppna och krontäckningen liten. Vedartad och örtartad igenväxningsvegetation som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag bör inte förekomma. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Typiska kärlväxter ska förekomma allmänt-rikligt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet var år 2017 ogynnsamt på grund av begynnande igenväxning med en och sly.

6410 - Fuktängar

Areal: 0,7 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen förekommer varken som naturtypen eller utvecklingsmark i området. Naturtypen kommer att rapporteras bort nästa gång som Länsstyrelsen har möjlighet att rapportera in förändringar till Regeringen.

9070 - Trädklädd betesmark

Areal: 28,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 29,7 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

En stor del av området kan klassas som trädbärande betesmarker. 29,7 ha uppfyller naturtypsdefinitionen och 2,9 ha är så kallad utvecklingsmark som på sikt kan bli trädklädd betesmark. Även utvecklingsmarken är viktig för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd. Grova ekar är det vanligaste trädslaget i området, men även björk och klibbal förekommer. De grova ekarna har börjat få en värdefull hagmarksepifytflora med spiklavsarter. Enligt Artportalen finns den typiska lavarten sotlav. De typiska arterna liten blåklocka, gökärt, lundstarr, rödkämpar och ängsvädd förekommer enligt förslaget till ny skötselplan och enligt länsstyrelsen uppföljning av gräsmarker i skyddade områden förekommer även den typiska arten blåsuga.

Generell beskrivning av naturtypen

Naturtypen förekommer på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik fastmark. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen har lång hävdkontinuitet och lång trädkontinuitet och inslag av gamla träd. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fåltskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden. Typiska arter: blåsuga, ormrot, lundstarr, stagg, klockpyrola, ängsvädd, ekspik, sotlav, läderlappslav, skogsvisslare, slättergräsfjäril, brunfläckig pärlemorfjäril m. fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, näringstillförsel, bruten kontinuitet i trädskiktet. Den är också känslig för förändringar i hydrologin som t.ex. förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 29,7 ha och gärna öka inom området. Årligt bete ska påverka naturtypens dynamik och struktur. Krontäckningen ska kunna variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Solexponerade, varma miljöer och strukturer ska göra ett påtagligt inslag i området. Gamla och grova ekar och björkar samt efterträdare ska vara allmänt-rikligt förekommande. Levande träd med döda träddeklar, stående döda eller döende träd samt död ved och stubbar bör vara enstaka förekommande. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. Vedartad och örtartad igenväxningsvegetation som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag bör inte förekomma. För naturtypen främmande och invasiva arter ska inte finnas i området. Typiska arter ska förekomma allmänt-rikligt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet var år 2017 gynnsamt.

Dokumentation

Andersson, L. 1983: Lövskogar i Vårgårda kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1990:4.

ArtDatabanken. 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2018-03.

Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objektrapport

Elvingsson, P. 1987: Ängar och hagar i Vårgårda. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, rapport 1987:7. ISSN 0347-8564.

Hultengren, S; Pleijel, H & Holmer, M. 1997: Ekjättar- historia, naturvärden och vård.

Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002 - 2004. Objektrapporter (opubl.)

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1983: Skötselplan och beslut för naturvårdsområdet Mångsholms ekhagar. Beslut 1983-09-20.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1994: Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1994:5.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Basinventering. Arbetsmaterial.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Förslag till uppdaterad skötselplan för naturvårdsområdet Mångsholms ekhagar. Arbetsmaterial.

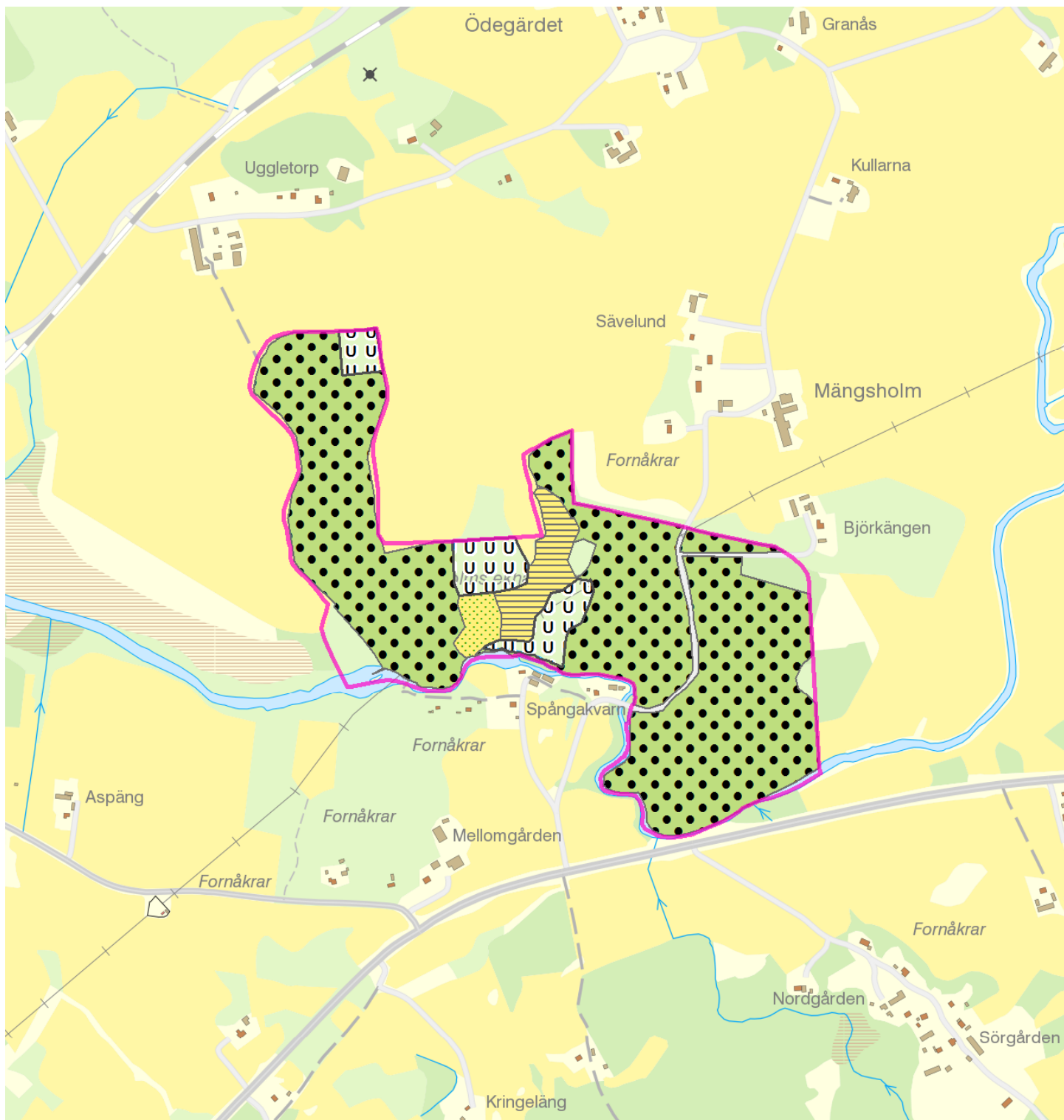
Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Uppföljning av gräsmarker i skyddade områden. Arbetsmaterial.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/ 2018-03.

Bilagor

Bilaga 1 Karta med områdets avgränsning.

Bilaga 2 Naturtypskarta.

Natura 2000-naturtypskarta, Mångsholm SE0530098. Vårgårda kommun

- Gräns för Natura 2000-området
- Utvecklingsmark, icke Natura-naturtyp
- 6230 - Stagggräsmarker
- 6270 - Silikatgräsmarker
- 9070 - Trädklädd betesmark

Utvecklingsmarken kan på sikt bli naturtypen 9070, trädklädd betesmark. Utvecklingsmarken är viktig för att upprätthålla gynnsamt bevarandetilstånd.

Skala (i A4): 1:10 000